

Hidpénz Budán és Pesten száz évvel ezelőtt

Irta DOBOZI ISTVÁN

Nemsokára kerek száz esztendejét jubilálhatjuk annak, hogy legelőször felvetődött a Pest és Buda között építendő állandó dunai hid gondolata. És jó tiz esztendő kellett ahhoz, hogy a gondolat testet öltjön, vagyis hogy a két nagy partvárost összekötő *Lánchid* megépüljön.

Csodálatos fordulása és megismétlődése az időknek. Mire ránkvirrad a legelső dunai állandó hid megépítésének jubileumi esztendeje, akkor bizonyára már állni fog a mostanában sokat tárgyalt *hetedik és nyolcadik állandó pest-budai hid is*: a Boráros-téri meg az óbudai.

És az általmenő gyalogos publikum, nemkülönben az átigyekvő járművek ha nem szivesörömet is, de törvényszerű kötelezettséggel *gyakorolni fogják ismét a hidvámfizetés kötelezettségeit*. Ugy, mint régen, amikor még a nemesek és kiváltságosok kivételével minden teremtett léleknek, embernek-állatnak, le kellett „szurnia“ a hidpénzt, mielőtt lábát a hid padozatára tette volna.

Hogy is volt csak régen?

Kiteregetve fekszenek az asztalunkon a százéves jubileuma felé baktató, jó öreg *Lánchid* megépítésének elsárgult aktái, sőt a hid építését jó tizévvvel megelőző jegyzőkönyvek és más hivatalos iratok is, melyek még *Pozsonyban* keltek, *Dubraviczky Simon* Pestvármegye követe által aláírva.

A későbbi, 1835-ben kelt jegyzőkönyvekben már gróf *Széchenyi István* nevét is megtaláljuk és ebben az 1835 február 17-én kelt aktában *először találkozunk a Lánchid megépítésének gondolatával, mely szerint: „Buda és Pest közt építendő, nemcsak célirányos, hanem e két város díszére is szolgáló állóhidnak felállítását egy részvényes társaság vállalhassa magára“*.

Ugyancsak az 1835-ik esztendőről keltezett okmány részletesen megszabja, rendszeres paragrafusokba foglalja, hogy a Dunán fennálló *mozgó hajóhidon ki és mennyi hidvámot köteles fizetni*.

Az első rész arról rendelkezik, hogy kik és mik azok a személyek, akik *kivételnek minden vámfizetés terhe alól*.

Ilyenek bizony nagyon nagy számmal voltak akkor és pedig: az *egyházi renden levők, szerzetesek, apácák, ország nagyjai, nemesek, hadirenden levő személyek, sőt ezeknek jobbágjai (szolgái, szolgálói és más egyéb bérelt cselédjei is),* valahányszor az urak dolgában járnak, továbbá szabadok a hidvám fizetése alól a *prókátorok, orvosok, diákok, koldusok, örletők,* akár életet vigyenek a malomba, akár lisztet hozznak vissza, hasonlóképpen Mátyás király 6-ik decretumának 36-ik cikkelye szerint mindennemű nemtelen személyek, midőn mennyegzőt tartanak és feleségeiket hazaviszik a násznépet és egyéb kísérekkel együtt.

Nem fizetnek hidpénzt továbbá a mindkét királyi városoknak *biráik, polgármestereik, szenátoraik, nagyobb és kisebb tisztviselőik, iródeákjaik, azoknak özvegyeik és feleségeik, atyai hatalom alatt lévő gyermekeikkel és cselédjeikkel együtt, a választott polgárok, azoknak feleségeik, özvegyeik, gyermekeik, ugyszintén tulajdon szekereik, a városoknak közönséges szolgálók, amíg a város szolgálatát viselik.*

Ezekon kívül azután *minden más közönséges személy köteles hidvámot fizetni,* még pedig egy gyalogos személy után *1 krajcár,* egy birkától, sertéstől, ökörtől, lótól, kecskétől, borjutól és más kisebb barmoktól *2 krajcár,* egy tehéntől, ökörtől lótól *4 rajcár,* egy egykerekes taligától, az azt toló személlyel együtt, akár van rajta valaki, akár nincs, *2 krajcár,* egy kétkerekű üres taligától, a vontató személlyel *3 kr.,* személy húzza, *6 kr.,* ellenben ha két személy húzza, *9 kr.,* ha pedig három személy húzza, *12 kr.,* egy marhától ha üres szekér elébe van fogva, *10 kr.,* két marhától, *12 kr.* és így tovább: hat marháig *36 kr.,* egy marhától, ha terhes szekér elé van fogva, *18 kr.* és így tovább: hat marhától egészen *2 forint 30 krajcárig.* A bornak minden akójától *3,* szüretkor a törkölös mustért *2 kr.* fizetendő.

A budai mészárosok a Buda város szükségére vágóhidra hajtandó marhák után semmit sem fizettek, ellenben a kereskedés végett szállított marhák után *4 kr.* jár darabonként. A pesti *nemes urak* ha budai szőlőikbe valamit vitetnek, vagy onnan valamit hozatnak, *nem tartoznak hidpénzt fizetni.* Az ugynevezett *fiakkerrek* vám fejében *esztendei taksát* kötelesek fizetni, még pedig minden kocsitól a *budaiak 6, a pestiek 12* forintokat. Messze fuvarozó parasztok akár jövet, akár menet, *7 krajcárt* fizetnek. Fakereskedők, akik vásárra mennek nem tartoznak hidvámot fizetni.

És így tovább.

Nevezetes történelmi esemény volt a pest-budai hidvám történetében az a pillanat, amikor a *kiváltságokat élvező nemesek* előálltak és *ünnepélyesen kinyilatkoztatták,* hogy a *„hidvámfizetésbeli tartozásnak magukat egy alkotandó törvény által számosabb esztendőkre alávetni szándékoznak“*.

Ezt a nevezetes kinyilatkoztatást egy, *1835 augusztus 14-ik napján kelt jegyzőkönyvben olvassuk.* Ettől kezdve aztán csakugyan helyreállt az *egyenlőség a duai hidon,* vagyis *mindenki fizetett,* aki átment rajta. Ezzel aztán tulajdonképpen *uj korszak következett*

menet, 7 krajcárt fizetnek. Fakereskedők, akik vásárra mennek nem tartoznak hidvámot fizetni.

És így tovább.

Nevezetes történelmi esemény volt a pest-budai hidvám történetében az a pillanat, amikor a *kiváltságokat élvező nemesek* előálltak és *ünnepélyesen kinyilatkoztatták*, hogy a „*hidvámfizetésbeli tartozásnak magukat egy alkotandó törvény által számosabb esztendőkre alávetni szándékoznak*“.

Ezt a nevezetes kinyilatkoztatást egy, *1835 augusztus 14-ik napján kelt jegyzőkönyvben olvassuk*. Ettől kezdve aztán *csakugyan helyreállt az egyenlőség a dunai hídon*, vagyis *mindenki fizetett*, aki átalment rajta.

Ezzel aztán tulajdonképpen *új korszak következett* a pest-budai hidvámok történetében.

Egy későbbi aktában, amely *1830. Szent Mihály havának 27-ik napján kelt*, érdekes szerződést találunk, amelyet *József nádorispán kötött báró Madosi és kizdai Sina Györggyel*, a *legelső budapesti állandó hid (mostani Lánchid) megépítése ügyében*.

Ugyancsak ebben a szerződésben újra szabályozták a hidon fizetendő átkelési díj összegeit, még pedig úgy, hogy *alaposan felemelték a hidpénzt*, amelynek fizetése alól többé nincsenek mentesítve sem a nemesek, sem az egyéb kiváltságosak.

A fentebb említett *báró Sina György hozta össze a részvénytársaságot, amely a Lánchidat megépítette*. A részvénytársaság a szerződés tanúsága szerint, a többek közt kötelezettséget vállalt arra nézve, hogy a hid megnyitása napjáig *százezer forint „conventiós pénzt“* fizet le az ország pénzlárába, „*melynek kamatai mindaddig felhalmozatnak, míg a kitett summa egymillió conventiós forintra nevekedik, hol ez a szerződési esztendők lefolytáig egy tartalék pénzalapul fog szolgálni, úgy mindazonáltal, hogy annak kamatai időközben a részvényes Társaság javára szolgálván, a szerződési esztendők elmúltával az egész tőke is arra visszaszálljon*“.

Egy később keltezett szerződéses okmányban báró Sina arra vállal kötelezettséget, hogy „*a kibocsájtandó részvények számát előre még nem határozhatom ugyan, de szándékom darabját 500 pengő forintjával adni ki és kötelezem magamat ezennel legalább egyharmadát azoknak és pedig felében Buda és Pest két városa, másfelében Magyarország többi lakosai számára tetszés szerinti részesülés végett, hat hónapig szabad vásárolhatásul hagyni, mely határidő multával azok saját rendelkezésem alá esnek vissza*“.

Ugyancsak ebben az okmányban báró Sina, mint a „*részvényes Társaság*“ feje felhatalmazást kap arra, hogy a *hidvámot a részvénytársaság javára száz évig szedhesse és száz év után a Lánchid minden külön térítés nélkül az ország tulajdonába megy át*.

Amint tudjuk azonban, ez a megállapodás nem sokáig állott fenn, mert a Lánchid elkészülte után nem sokára az ország akkori vezetői a *Sina-féle részvénytársaságtól a hidat magukhoz váltották* és így a *hidpénzek állandó szedésének joga is az országra szállt át*.

A hidpénzt véglegesen gyalogos személy után *1 krajcárban* szabták meg, de ha a gyalogos személy a hátán vagy a vállán terhet visz, *2 krajcárt* köteles fizetni. A szekerek és kocsik, a befogott lovak számához képest *5—14 krajcárt* kötelesek fizetni, akár Budáról mennek át Pestre, akár pedig Pestről Budára igyekeznek átjutni.